

İptal kültürü: Dijital çağda toplumsal denetimin yeni boyutu

Beril Özer | Doktor, bağımsız araştırmacı | Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye (mezun)
ozerberil@gmail.com | <https://orcid.org/0000-0001-5638-2181>

Öz

Bu çalışma, dijitalleşmeyle birlikte sosyal medya platformlarında şekillenen iptal kültürü olgusunu yeni nesil bir toplumsal denetim mekanizması olarak ele almaktadır. Antik dönemden modern totaliter rejimlere kadar uzanan tarihsel dışlama pratiklerinden beslenen iptal kültürü, dijital çağda kullanıcılar arası etkileşim ve gözetim yoluyla yeniden biçimlenmiştir. Makalede, iptal kültürünün tarihsel kökenleri ve teorik arka planı incelenmiş; sosyal medyanın toplumsal normlar üzerindeki dönüştürücü etkisi Marshall McLuhan'ın teknolojik determinizm yaklaşımı ve Jürgen Habermas'ın kamusal alan kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. ABD merkezli #MeToo ve Black Lives Matter gibi hareketlerin yanı sıra Türkiye'deki örnekler üzerinden iptal kültürünün yerel ve küresel tezahürleri karşılaştırmalı biçimde analiz edilmiştir. Çalışma, iptal kültürünün ifade özgürlüğünü tehdit eden ve kutuplaşmayı derinleştiren yönlerine dikkat çekerken, aynı zamanda marjinalleştirilmiş grupların seslerini duyurmasına olanak tanıyan bir hesap sorma aracı işlevi de gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda iptal kültürü, dijital çağın ifade rejimleri, toplumsal sorumluluk anlayışı ve demokratik diyalog potansiyelleri arasındaki gerilimleri yansıtan çok katmanlı bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Çalışma, iptal kültürünün teknolojik belirlenim, kamusal alan ve toplumsal denetim kavramlarıyla ilişkisini açıklamaktadır.

Anahtar kelimeler

sosyal bilimler, dijitalleşme, iptal kültürü, sosyal medya, toplumsal denetim

Atıf

Özer, B. (2025). İptal kültürü: Dijital çağda toplumsal denetimin yeni boyutu. im, 1, 53-74.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/imdergi/issue/92758/1692979>

Geliş: 6.5.2025 | Kabul: 16.6.2025

Cancel culture: A new dimension of social control in the digital age

Beril Özer | Ph.d., independent researcher | Erciyes University, Kayseri, Turkey (graduate)
ozerozerberil@gmail.com | <https://orcid.org/0000-0001-5638-2181>

Abstract

This study examines the phenomenon of cancel culture, which has taken shape through digitalization and the widespread use of social media platforms, as a new-generation mechanism of social control. Drawing from historical practices of exclusion that extend from antiquity to modern totalitarian regimes, cancel culture is reconfigured in the digital age through user interaction and participatory surveillance. The article explores the historical roots and theoretical foundations of cancel culture, evaluating the transformative impact of social media on societal norms within the frameworks of Marshall McLuhan's technological determinism and Jürgen Habermas's theory of the public sphere. By offering a comparative analysis of both global movements such as #MeToo and Black Lives Matter and local cases in Turkey, the study situates cancel culture within both global and national contexts. The research highlights cancel culture's threats to free expression and polarization, but also its potential as an accountability tool that amplifies marginalized voices. Cancel culture is understood as a multifaceted phenomenon that reflects the tensions among expression regimes, social responsibility, and democratic dialogue in the digital age. The study explains the relationship between cancel culture and the concepts of technological determinism, the public sphere, and social control.

Keywords

social science, digitalization, cancel culture, social media, public accountability

Citation

Özer, B. (2025). Cancel culture: A new dimension of social control in the digital age. *im*, 1, 53-74.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/imdergi/issue/92758/1692979>

Submission: 6.5.2025 | **Acceptance:** 16.6.2025

Giriş

Dijitalleşmenin hız kazanması ve sosyal medya platformlarının toplumsal söylemi şekillendiren başlıca mecralar hâline gelmesi, toplumsal denetim mekanizmalarında önemli bir dönüşüm yaşanmasına yol açmıştır. Geleneksel sansür ve toplumsal dışlama uygulamaları, dijitalleşmenin etkisiyle hızla yayılmakta ve daha geniş kitlelere ulaşmaktadır. Bu dönüşümün en belirgin örneklerinden biri olan iptal kültürü, sosyal medya aracılığıyla, toplumsal normlara aykırı söylemler veya davranışlar sergileyen bireyler ya da kurumlara yönelik kamuoyu tarafından yürütülen kolektif dışlama süreçlerini ifade etmektedir. İptal kültürünün ortaya çıkışı, toplumların dışlama ve cezalandırma biçimlerinin dijital ortamlarda yeniden şekillendiği bir dönemi işaret etmektedir. Bu fenomenin günümüzde nasıl işlediği ve toplumsal denetimi nasıl şekillendirdiği hâlâ tam olarak anlaşılmış değildir. Bu çalışmanın önemi, iptal kültürünü yalnızca sosyal medya etkileşimleriyle sınırlı, geçici bir dijital pratik olarak değil; dijitalleşmenin etkisiyle dönüşen, kurumsal olmayan ama güçlü işleyen yeni nesil bir toplumsal kontrol mekanizması olarak ele almasıdır. Bu bağlamda iptal kültürü, klasik sansür ve otorite merkezli denetim anlayışlarından farklı olarak, bireylerin birbirini gözetlediği, norm dışı davranışları anında cezalandırdığı ve ahlaki doğruları dijital çoğunluk tarafından yeniden ürettiği yatay bir denetim biçimi sunar. Sosyal medyada görünür olmak, aynı zamanda sürekli denetime açık olmak anlamına geldiği için, iptal kültürü bir “katılım alanı” kadar bir “itibar riski alanı” da yaratmaktadır. Bu yönüyle iptal kültürü, dijital çağda sosyal normların nasıl yeniden üretildiğini ve bireylerin davranışlarını nasıl düzenlemeye başladığını ortaya koyar. Çalışma, iptal kültürünün tarihsel kökenlerinden başlayarak, sosyal medyanın bireylerin ve grupların toplumsal normlara aykırı hareketlerine karşı gösterdikleri kolektif tepkilerle nasıl şekillendiğini incelemektedir. Ayrıca çalışmada, teknolojik gelişmelerin ve dijital medya ekosistemlerinin bu süreci nasıl hızlandırdığı ve toplumsal kutuplaşmayı nasıl derinleştirdiği ele alınmaktadır. Bu çalışma, iptal kültürünün yalnızca toplumsal adalet ve hesap verebilirlik sağlama potansiyeli taşımadığını, aynı zamanda ifade özgürlüğü, diyalog ortamlarının daralması ve bireysel haklar açısından önemli tehditler oluşturduğunu da vurgulamaktadır.

İptal kültürü konusunun tercih edilme gerekçesi, dijitalleşmenin toplumsal denetim mekanizmalarını nasıl dönüştürdüğünün ve iptal kültürünün bu dönüşümdeki rolünün tam olarak anlaşılmamasıdır. Bu çalışma, iptal kültürünün tarihsel kökenlerini, sosyal medya platformları aracılığıyla nasıl yayıldığını ve toplumsal normlara aykırı hareket eden bireylere karşı uygulanan kolektif dışlama süreçlerini inceleyerek bu alandaki önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Çalışma, dijital platformlar üzerinden yürütülen toplumsal dışlama süreçlerinin toplumsal kontrol teorileri bağlamında incelenmesini sağlamayı amaçlamakta ve özellikle iptal kültürünün sosyal medya üzerindeki etkilerini sistematik bir şekilde ele alarak bu alanda önemli bir katkı sunmaktadır. Bu araştırma, iptal kültürünün hem toplumsal düzeyde hem de bireysel düzeyde nasıl bir dönüşüm aracı hâline geldiğini, tarihsel kökenleri ve günümüzdeki dinamikleriyle birlikte değerlendirmektedir. Çalışma, aynı zamanda bu olgunun dijital medya aracılığıyla nasıl yayıldığını, toplumsal kutuplaşma ve ideolojik çatışmalarla nasıl ilişkilendiğini de detaylı bir şekilde incelemektedir. Dijitalleşen dünyada toplumsal denetim mekanizmalarının evrimi üzerine yapılan bu analiz, sosyal medyanın gücünün ve etkisinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacak önemli bulgular sunmaktadır. Bu çalışma, iptal kültürünü Jürgen Habermas’ın kamusal alan kuramı ve Michel Foucault’nun (1995) iktidar ilişkileri ve gözetim olgusu çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, dijital alanın bir yandan katılımcı ifade özgürlüğü olanağı sunduğu, diğer yandan ise algoritmalar, kullanıcı denetimi ve platform politikaları aracılığıyla yeni bir sansür ve toplumsal denetim mekanizmasına dönüştüğü iddia edilmektedir.

İptal kültürüyle ilgili daha önce yapılmış öne çıkan çalışmalara bakıldığında Pippa Norris (2021) iptal kültürünün kavramsal yapısını tartışmış ve “mit mi, gerçek mi” sorusuna ampirik veriler üzerinden bir yaklaşım geliştirmiştir. Çalışmada, özellikle Batı demokrasilerindeki ifade özgürlüğü algısı ile iptal pratikleri arasındaki çelişkiler sorgulanmıştır. Bulgular, iptal kültürüne ilişkin kamu algısının sanıldığı kadar yaygın olmadığını, ancak medya temsilleriyle büyütüldüğünü göstermiştir. Khiara M. Bridges (2022, 26 Ocak) iptal kültürü ve eleştirel ırk kuramı gibi dijital çağın tartışmalı kavramları, Habermas’ın kamusal alan teorisi çerçevesinde değerlendirmiştir. Yazar, dijital medyada “iptal”ın ideolojik araçsallaşma süreciyle nasıl kesiştiğini teorik bir düzlemde analiz etmiştir. Çalışma, dijital kamusal alanın, geleneksel ifade özgürlüğü normlarına göre dönüşmekte olduğunu ortaya koymuştur. Joseph Heath (2023, 3 Aralık) teorik çalışmasında iptal kültürü, sosyal etkileşim ve çevrimiçi denetim mekanizmaları temelinde modellenmiştir. Yazar, sosyal medya kullanıcılarının ahlaki normlar üzerinden kolektif denetim uyguladığını ve bunun “kültürel cezalandırma”nın dijital formu olarak işlediğini öne sürmüştür. Çalışmanın sonucunda, iptal kültürünün sistematik değil, olaylara göre değişen bir dinamik olduğu vurgulanmıştır. Elle Diether, Suzy Yi, Lisa P. Argyle ve Ethan C. Busby tarafından yürütülen çalışmada (2024) iptal kültürüne yönelik tutumların politik psikoloji çerçevesinde nasıl şekillendiği araştırılmıştır. Kuramsal olarak değer çerçeveleme ve grup normu ihlali temaları ele alınmıştır. Bulgular, iptal eylemlerinin çoğunlukla bireylerin grup değerlerine bağlılıklarını ifade etme biçimi olarak ortaya çıktığını göstermiştir. Soda Marem Lo, Oscar Araque, Rajesh Sharma ve Marco Antonio Stranisci’nin (2025) devam çalışmasında ise iptal pratiklerinin ahlaki temelleri incelenmiştir. *Unacceptable* ifadesiyle tetiklenen sosyal medya kampanyalarının, bireylerin ahlaki temel algılarına nasıl dayandığı modellenmiştir. Sonuçlar, özellikle adalet ve sadakat temelli ahlaki temellerin iptal kararlarını etkilediğini göstermektedir.

Graciela Bianca Jaafar ve Herna Herna (2023) medyanın iptal kültürü üzerindeki etkisini betimleyici analiz yöntemiyle incelemiştir. Araştırmada medya içerikleri ve sosyal medya kampanyaları analiz edilmiş, iptal pratiklerinin yayılmasında geleneksel ve dijital medya araçlarının oynadığı rol ortaya konulmuştur. Bulgular, medya etkisinin iptal kültürünün meşruiyetini hem artıran hem de tartışmalı hale getiren bir unsur olduğunu göstermiştir. Cheselle Jan L. Roldan, Ardivin Kester S. Ong ve Dhonn Q. Tomas (2024) Z kuşağının iptal kültürüne dair algılarını nitel yöntemlerle analiz etmiştir. İnançlara dayalı dünya görüşü çerçevesinde yapılandırılan çalışma, özellikle sosyal adalet söylemlerinin iptal davranışlarını şekillendirmedeki rolünü tartışmıştır. Elde edilen bulgular, genç bireylerin iptal kültürünü adalet aracı olarak benimsediğini göstermektedir. Samantha Haskell (2021) iptal kültürünün sosyal dinamiklerini nitel veri analiziyle incelemiştir. Derinlemesine görüşmeler ve çevrimiçi içerik taraması yöntemiyle yapılan analiz, iptal edilen bireylerin yaşadığı psikolojik ve sosyal etkileri betimlemiştir. Sonuçlar, iptal sürecinin çoğu zaman organize olamadığını ancak toplumsal normlara sıkı sıkıya bağlı kolektif tepkilerle geliştiğini göstermektedir. Krista Hill Cummings, Babak Zafari ve Lauren Beitelspacher ise (2025) iptal kültürünün farklı örnek olaylar üzerinden temsilini çözümlemiştir. Betimleyici analiz yöntemiyle yürütülen çalışmada, iptalin mesleki sonuçları, sosyal medya tepkileri ve kurumsal refleksler detaylı şekilde incelenmiştir. Bulgular, iptalin sadece bireysel değil, kurumsal kimlikler üzerinde de kalıcı etkiler bıraktığını ortaya koymuştur.

Yöntem

Bu araştırma, nitel yöntem kapsamında yürütülen kuramsal ve betimleyici analiz yaklaşımını benimsemektedir. Kuramsal analizde bir araştırma konusu var olan kuramlar çerçevesinde siste-

matik olarak ele alınırken betimleyici analizde bir olgu derinlemesine ve sistemli bir biçimde tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmanın kuramsal analizde, iptal kültürü olgusu var olan iletişim ve toplum kuramları çerçevesinde sistematik olarak ele alınmakta, betimleyici analizinde ise bu olgu, sosyal medya ve dijitalleşme bağlamında derinlemesine tanımlanmaktadır. İptal kültürü, özellikle dijital çağda görünürlük kazanmış görece yeni bir kavram olduğundan, bu çalışmada kuramsal ve betimleyici analiz yöntemi yalnızca mevcut literatürü açıklamakla sınırlı kalmamaktadır. Aynı zamanda kavramın tanımsal sınırlarını belirleme, işleyiş biçimlerini kavramsallaştırma ve eleştirel açıklamalar sunma potansiyeline de sahiptir. Çalışma, iptal kültürünün tarihsel kökenlerini, dijital medya aracılığıyla günümüzdeki yayılımını ve bu olgunun toplumsal kutuplaşma ile ideolojik çatışmalarla ilişkisini açıklayıcı biçimde ele almaktadır. Araştırma sürecinde herhangi bir saha çalışması veya nicel veri toplama tekniği kullanılmamış; bunun yerine literatür taraması yoluyla elde edilen teorik çerçeve ve örnek olay analizleri üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Bu bağlamda iptal kültürü, dijital çağda hem ifade özgürlüğü hem de toplumsal denetim açısından taşıdığı işlevlerle değerlendirilmiştir. Kuramsal çerçevede Marshall McLuhan'ın teknolojik determinizm yaklaşımı ile Habermas'ın kamusal alan kuramı temel alınmıştır.

Bu iki yaklaşım, iptal kültürünün dijital medya ile değişen yapısal ve söylemsel boyutlarını açıklamada birbirini tamamlayıcı niteliktedir. McLuhan'ın teknolojik determinizmi, sosyal medya platformlarını yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda yeni toplumsal normlar ve denetim biçimleri üreten yapılar olarak görür. Bu bağlamda, iptal kültürü sosyal medyanın sunduğu teknolojik zeminde oluşmakta ve sürmektedir. Dolayısıyla iptal kültürü, yalnızca sosyolojik değil, aynı zamanda teknolojik bir dönüşümün ürünüdür. Habermas'ın Kamusal Alan kuramı ise, iptal kültürünün ifade özgürlüğü, tartışma ortamları ve demokratik katılım üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Sosyal medyada ortaya çıkan iptal kültürü pratikleri ile Habermas'ın idealleştirdiği eşitlikçi ve akılcı tartışma alanı arasında belirgin bir gerilim söz konusudur. Kamusal alanın dijitalleşmesi, iptal kültürünün katılımcı adalet aracı mı yoksa dijital bir sansür biçimi mi olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Kamusal alanın dijitalleşmesi, iptal kültürünün bir katılımcı adalet aracı mı yoksa dijital bir sansür biçimi mi olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Bu bağlamda yapılan kuramsal tercih, yalnızca mevcut teorileri kullanmakla sınırlı kalmayıp, bu kuramların iptal kültürü özelinde yeniden yorumlanmasına ve genişletilmesine olanak tanımaktadır. Böylece çalışma, iptal kültürünü dijital çağın çok katmanlı bir fenomeni olarak anlamayı ve hem teknolojik altyapı hem de toplumsal etkileşim boyutlarında çözümlemeyi mümkün kılmaktadır. Kuramsal açıklamalar yalnızca bağlamsal arka plan sunmakla kalmamakta, aynı zamanda iptal kültürünün işleyiş mekanizmalarını analiz etmede temel analitik araçlar olarak kullanılmaktadır.

Dijitalleşme ve iptal kültürünün kuramsal temelleri

Teknolojik gelişmeler iletişim biçimlerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Günümüzde iletişim çevrimiçi (ağ içi) veya çevrimdışı (ağ dışı) medya aracılığıyla farklı şekillerde gerçekleştirilmektedir. Dijital medyanın iletişim alanındaki varlığı, kamusal alanı ve bakış açılarını değiştirmektedir. Yeni medya, dijital iletişim teknolojilerini bir ağ üzerinden birleştirerek bilgi dağıtmanın yeni bir yolu olarak ortaya çıkmıştır. Yeni medya, farklı özelliklere sahip iletişim teknolojilerinden oluşan bir sistemdir ve dijital tabanlı medya araçlarının yaygın bir şekilde iletişim aracı olarak kullanılmasına olanak tanımaktadır. Yeni medya, bireyler arasındaki erişimde bağlantılılık, açıklık ve etkileşim gibi temel özelliklere sahiptir (McQuail, 2010, s. 103). Bu dönüşüm, yalnızca iletişim pratiklerini değil, bireylerin dünyayı algılama, anlamlandırma ve toplumsal olarak konumlanma biçimlerini de köklü biçimde etkilemiş; dolayısıyla medya ve teknoloji ilişkisini açıklamak üzere çeşitli kuramsal yaklaşımların gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Teknoloji kavramı, günümüz toplumunda bilgisayar destekli medya sistemleri ve içerik kültürü ile doğrudan bağlantılıdır. Bu bağlamda, medyanın bireyler ve toplum üzerindeki etkisini inceleyen çeşitli teoriler geliştirilmiştir. Bunlardan biri, McLuhan tarafından ortaya atılan teknolojik determinizmdir. Bu teoriye göre, kitle iletişim teknolojileri yalnızca bireylerin tutumlarını ve davranışlarını şekillendirmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal sistemlerin işleyişinde köklü değişimlere yol açar. Her yeni teknolojinin ortaya çıkışıyla birlikte, toplumsal yapı ve kültürel dinamikler dönüşüme uğrar. Böylece medya, yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda toplumsal değişimin temel belirleyicilerinden biri hâline gelir. Teknolojik determinizmin temel prensibi, iletişim sistemlerindeki değişimlerin insanların dünyadaki varoluşunu şekillendirdiğidir. McLuhan'a göre (1994, s. 4) kitle iletişim teknolojilerinin gelişimi, kültürün toplum içinde yayılmasını sağlar ve insan davranışlarını dönüştürür. Her ne kadar bu çalışma, iptal kültürünü anlamada teknolojik determinizm yaklaşımını temel alıyor olsa da teknolojiye ve yeni medyaya dair farklı teorik bakış açıları da mevcuttur. Örneğin sosyal inşacı yaklaşımlar, teknolojinin toplumsal aktörler tarafından nasıl şekillendirildiğini vurgular ve teknolojiyi pasif bir araç değil, toplumsal pazarlıkların ürünü olarak görür (Pinch ve Bijker, 1984). Aktör-ağ kuramı ise teknoloji ile insanları aynı düzlemde ele alarak iptal kültürünün, sadece insanlar değil algoritmalar, platform politikaları ve dijital kullanıcı pratikleri arasındaki ilişkilerle oluştuğunu savunur (Latour, 2005). Bu bağlamda, iptal kültürü ne sadece teknolojinin bir sonucu ne de yalnızca toplumsal reflekslerin dijital yansımasıdır. İptal kültürü daha çok bu ikisinin dinamik bir etkileşiminden doğan karmaşık bir yapıdır.

İletişim teknolojilerinin yayılması, toplumları bir adım ileriye taşıyarak modernleşmeyi sağlamıştır (Jan, Shakirullah ve Naz, 2020). Her çağın yaşam tarzı, teknolojik gelişmelere göre yeniden şekillenmiştir. Günümüzde sosyal medya, iletişim ortamlarının merkezine yerleşmiştir. Fakat bu durum, geleneksel kitle iletişim araçlarının tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Sosyal medya, geleneksel mecraların yerini tümüyle almamış, aksine onları entegre ederek çok katmanlı bir iletişim yapısı oluşturmuştur. Günümüzde elektronik metin, telefon, radyo ve televizyon gibi tüm iletişim biçimleri sosyal medya aracılığıyla birleşmiştir. Sosyal medya kullanıcıları artık gazetelerin elektronik versiyonlarını okuyabilir, ücretsiz veya düşük maliyetle telefon görüşmeleri yapabilir, dünyadaki tüm radyo kanallarını dinleyebilir ve istedikleri televizyon kanallarını izleyebilirler. Bu örnekler, esasen geleneksel medya içeriklerinin dijital ortama taşınmasından ibarettir. Oysa sosyal medya, yalnızca içerik tüketimi değil, aynı zamanda kullanıcıların içerik üretip yayabildiği, diğer kullanıcılarla anlık etkileşime girebildiği, ağlar üzerinden organize olabildiği ve algoritmalar yoluyla görünürlüklerin belirlendiği kendine özgü bir medya yapısı sunar. Bu nedenle sosyal medya, dijitalleşmenin sadece bir uzantısı değil, aynı zamanda iletişimin doğasını dönüştüren yapısal bir yeniliktir (van Dijck, 2013).

Geleneksel medya araçlarının aksine, sosyal medya platformları kullanıcılar tarafından üretilen geniş bir içerik yelpazesi sunmaktadır. Kullanıcılar, istedikleri içeriği tüketebilir, paylaşabilir ve kendi içeriklerini üretebilirler (Abdulah, Samadi, ve Gharlegghi, 2014). Sosyal medya yalnızca bireylerin iletişim biçimlerini değil, aynı zamanda toplumsal normları, değer yargılarını ve dışlama pratiklerini de yeniden şekillendiren güçlü bir medya ekosistemi olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüzde dijital medya ve sosyal ağlar, bireylerin iletişim kurma, bilgiye erişme ve toplumsal olaylara tepki verme biçimlerini köklü bir şekilde dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, yalnızca teknolojik gelişmelerin sonucu değil, aynı zamanda üretim, tüketim ve temsil ilişkilerindeki değişimlerin, dijital çağın toplumsal dinamikleriyle birlikte yeniden şekillenmesinin bir yansımasıdır. Teknolojinin hızla gelişmesi, bu ilişkilerle etkileşim hâlinde olarak toplumsal normların ve değerlerin ye-

niden üretilmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, dijitalleşen toplumlarda yeni nesil toplumsal kontrol mekanizmaları ortaya çıkmıştır. Bu mekanizmalardan biri olan dijital iptal kültürü özellikle sosyal medya platformları aracılığıyla şekillenen, bireylerin veya grupların belirli söylemleri ya da eylemleri nedeniyle kamusal alandan dışlamaya yönelik aktiviteler geliştirilme sürecidir (Ng, 2020).

Sosyal medya, iptal kültürünün sadece zemini değil, aynı zamanda bu kültürün biçimlenmesini ve yaygınlaşmasını sağlayan dinamik bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Etkileşimlerimizin ayrılmaz bir parçası hâline gelen bu platformlar, yalnızca bireylerin ifade alanı değil, aynı zamanda “katılımcı gözetim” ve kolektif yargılama süreçlerinin gerçekleştiği dijital mahkemelere dönüşmektedir. Platformların sahip olduğu algoritmik düzenlemeler, içerik filtreleme sistemleri ve kullanıcı şikâyet mekanizmaları, hangi davranışların kabul edilebilir, hangilerinin cezalandırılabilir olduğunu belirleyerek iptal kültürünün çevrimiçi ve çevrimdışı etkilerini doğrudan şekillendirmektedir. Bu yönüyle sosyal medya, yalnızca iptal eylemlerinin gerçekleştiği bir araç değil, aynı zamanda bu eylemleri yönlendiren, hızlandıran ve normatif zemine oturtan bir aktör hâline gelmiştir. Tarleton Gillespie (2018, s. 180) platformların “hizmet koşulları” ve “topluluk kuralları” yoluyla kullanıcıların nasıl etkileşime gireceğini belirlediğini açıklamaktadır.

Medya, ifade özgürlüğü sağladığı gibi aynı zamanda reddedilmeyi ve hakareti de beraberinde getirmektedir. Çevrimiçi medya, insanların birbirleriyle etkileşim kurma, kültürleri algılama, yaşam tarzlarını benimseme ve toplumsal hareketlere katılma biçimlerini değiştirerek insan yaşamında devasa bir güç hâline gelmiştir. İptal kültürü, sosyal medyada başlatılan ve kamusal söylemi daha yaygın ve daha az tekelleşmiş hâle getirmeyi amaçlayan bir toplumsal kınama biçimi olarak tanımlanmaktadır. İptal kültürüyle ilgili tanımlar sürekli olarak gelişmekte ve farklı perspektifler, bu olgunun kamu bilincindeki anlamına katkıda bulunmaktadır. Buna göre iptal kültürü; yararlı veya zararlı bir sosyal medya aktivizmi biçimi (Zarkov ve Davis, 2018), sosyal normları ihlal eden bireylerin, kamuoyu tarafından dışlanması ve sosyal medya aracılığıyla teşhir edilmesi (Saint-Louis, 2021), cinsiyetçilik, homofobi, ırkçılık gibi sosyal adalet açısından kabul edilemez görülen söz ve eylemlere karşı destek çekme (Ng, 2020), Twitter gibi sosyal medya platformlarının sosyal adalet kampanyalarında olumlu role sahip bir etken (Bouvier ve Machin, 2021), dijital kültürün günlük diline dâhil olan bir fenomen (Lu, 2019, 18 Aralık), toplumsal normları ihlal edenleri dışlama girişimi (Norris, 2020, 3 Ağustos), tartışmalı ya da saldırgan görülen söz veya eylemlerden dolayı kamuya mal olmuş kişilere ve şirketlere desteği geri çekme uygulaması (Lizza, 2020, 22 Temmuz), bireylerin, değerlerine ters düşen bir kişi ya da kurumu desteklemeyi bilinçli olarak bırakması (Clark, 2020) ve birini kamuoyundan silme ve onu konuşulamaz hâle getirme taktiğidir (Bromwich, 2018, 28 Haziran).

Edson C. Tandoc, Jr. ve diğerleri (2024) bu tanımları (i) toplumsal normları ihlal edenlerin kamuoyunda teşhir edilmesi ve (ii) destek çekme ve ekonomik/sosyal yaptırımlarla birey ya da kurumun cezalandırılması olarak iki temel öğede birleştirmektedir. İptal kültürüne dair tanımlar hâlâ kavramsal anlaşmazlığa yol açmaktadır. Genel olarak üzerinde uzlaşılan bir nokta, iptal etmenin bir tür hesap sorma, kınama veya intikam eylemi olduğudur. Bu eylem, problemli veya zararlı davranışlar sergilediği düşünülen bireyleri veya kurumları hedef alır. İptal etme farklı amaçlar ve gerekçelerle ortaya çıkabilir. Eğer bir kişinin yaptığı bir hata sorunlu olarak algılanırsa –özellikle de bu hata belgelenip kitlelere ulaştırılırsa– hedef alınan kişi öfke, eğlence veya merhametin insafına kalabilir. Dolayısıyla iptal vakaları benzersiz şekillerde tezahür ettiği için, her olayın incelenmesi farklı bakış açılarını ve diyalogları beraberinde getirecektir.

İptal kültürü hakkında yapılan tartışmalar genellikle yargılayıcı bir tona sahiptir. İptal kültürü kavramı hem bu kavramı eleştirenler hem de böyle bir olgunun varlığını tamamen reddedenler tarafından kullanılır. Eve Ng'nin (2020, s. 623) tanımı insanların "iptal etme" kavramını ayrı bir fenomen olarak tartışmaya başlamasının bağlamını yakalamakta, iptal kültüründe failin kim olduğuna karar veren kullanıcı kitlesinin bir tür "dijital mahkeme" işlevi görse de bu sürecin çoğu zaman adalet değil, hızlı tepki ve görünürlük kazanımı ekseninde işlediğini göstermektedir:

Bir kişinin kabul edilemez veya son derece sorunlu olduğu değerlendirilen bir şey söylemesi ya da yapması nedeniyle herhangi bir destek türünün (izleyicilik, sosyal medyada takip, ilgili ürünlerin satın alınması vb.) geri çekilmesi. Genellikle toplumsal adalet perspektifinden hareketle, özellikle cinsiyetçilik, heteroseksizm, homofobi, ırkçılık, zorbalık ve benzeri konulara duyarlı bir yaklaşımla gerçekleşir.

Bu tanım, iptal kültürünü olumsuz bir kavram olarak ele alan söylemlere kıyasla daha olumlu bir anlam taşımaktadır. Zira iptal kültürü, eleştirmenler tarafından otoriter ve intikamcı bir sosyal adalet anlayışının bir yansıması olarak görülmekte ve aşağılayıcı bir anlam kazanmaktadır. Kavramın günümüzün dikkat ekonomisinde meşru bir "kültürel boykot" biçimi olarak tanımlandığı örneklerle de karşılaşılmaktadır (Bromwich, 2018, 28 Haziran).

İptal kültürünün tarihsel kökenleri ve evrimi

İptal kültürü, modern bir fenomen olarak görülse de tarihsel kökenleri geçmişteki toplumsal dışlama ve sansür pratiklerine dayanmaktadır. İptal kültürü, bireyleri veya grupları toplumdan dışlama veya cezalandırma pratikleri ile benzerlik göstermektedir. Antik Yunan ve Roma'da da iptal kültürüne benzeyen sosyal cezalandırma mekanizmaları mevcut olmuştur. Örneğin sürgün cezası (*ostrakismos*) Antik Yunan'da, özellikle Atina'da uygulanan bir yöntem olmuş; halk oylamasıyla belirlenen bireyler, toplum için tehdit oluşturdukları düşünüldükçe on yıl boyunca şehirden sürgün edilmiştir (Kundakçı, 2018). Roma İmparatorluğu'nda uygulanan bir yöntem olarak hafızadan silme (*damnatio memoriae*) cezalarıyla suçlu ilan edilen kişilerin isimlerinin ve anılarının kamusal kayıtlardan tamamen silinmesi amaçlanmıştır. Bu uygulama, günümüz iptal kültürüne benzer şekilde, bireylerin toplum içindeki varlığının ortadan kaldırılmasına yönelik olmuştur (Aytüre, 2022).

İptal kültürü, tarih boyunca farklı şekillerde varlığını sürdürmüş, iktidarların ve toplumların muhalifleri susturma aracı olarak kullanılmış, eski çağlardan itibaren, düşünceleri veya eylemleri mevcut düzenle çelişen kişiler dışlanmış, itibarsızlaştırılmış veya fiziksel olarak ortadan kaldırılmıştır. Orta Çağ'da Engizisyon, Aydınlanma döneminde sansür, 20. yüzyılda ise totaliter rejimlerde siyasi tasfiyeler bu kültürün farklı tezahürleri olmuştur. Günümüzde ise dijital olarak başlangıçta ABD merkezli bir olgu olarak ortaya çıkmış olsa da zamanla küresel bir yapıya bürünmüştür. Genellikle kamuoyunda tanınan kişiler, kanaat önderleri, sanatçılar, siyasetçiler ya da markalar iptal kültürünün başlıca hedefidir. Çünkü bu tür aktörlerin söylemleri ve davranışları, toplum genelinde daha fazla görünürlük kazanır ve tepki oluşturma potansiyeli taşır. Özellikle ABD'de kamuoyunun dikkatini çeken bazı vakalar, bu kültürel pratiklerin popülerlik kazanmasına neden olmuştur. Örneğin, komedyen Kevin Hart'ın geçmişte attığı homofobik tweetler nedeniyle 2019 Oscar sunuculuğundan çekilmek zorunda kalması; yazar Joanne Kathleen Rowling'in transfobi suçlamaları nedeniyle sosyal medyada yoğun eleştirilere maruz kalması bilinen örneklerdendir (Clark, 2020; Ng, 2020).

Bu örnekler, iptal kültürünün sadece bireylerin değil, medya endüstrisi, kültürel normlar ve kurumsal aktörlerin de dâhil olduğu daha geniş bir toplumsal denetim mekanizması hâline geldiğini göstermektedir. Aynı zamanda, ABD'deki ifade özgürlüğü, birey hakları ve dijital aktivizm tarihinin bu kültürü şekillendirmede etkili olduğunu da ortaya koyar. Dijital platformların yaygınlaşması, belirli bir bölgede başlayan iptal kampanyalarının hızla uluslararası düzeye ulaşmasını sağlamaktadır. Farklı kültürel ve sosyal bağlamlarda iptal süreçleri değişiklik gösterse de temel işleyiş mekanizmaları benzerdir. Her ne kadar iptal kültürü modern anlamda ABD'de şekillenmiş ve sosyal medya aracılığıyla küreselleşmiş olsa da tarihsel olarak toplumsal dışlama ve cezalandırma pratiklerinin yalnızca bu ülkeye özgü olmadığı görülmektedir. Günümüzde iptal kültürü, evrensel bir sosyal tepki mekanizmasının dijitalleşmiş hâli olarak değerlendirilmektedir. Toplumsal normları ve adalet anlayışını dönüştürmek için bir araç olarak kullanılan bu olgu, farklı ülkelerde kendi kültürel ve sosyal dinamiklerine göre farklı biçimlerde uygulanmaktadır (Picarella, 2024). Bu örnekler, iptal kültürünün temelini modern dünyaya özgü olmadığını, aksine tarih boyunca uygulanan bir toplumsal kontrol aracı olduğunu göstermektedir.

2010'larda ortaya çıkan hareketler, iptal kültürünün modern versiyonlarının özellikle sosyal medyanın yükselişiyle şekillendiğini ve küresel bir fenomen hâline geldiğini göstermiştir. Kurulan dijital topluluklar, ünlüleri veya şirketleri eleştirmek amacıyla *#Cancelled* ve *#XisOverParty* gibi etiketler kullanarak iptal kampanyaları başlatmıştır. Meredith D. Clark (2020, s. 89), iptal etme teriminin *Black Twitter*'da bir esprili görsel (*meme*) olarak ortaya çıktığını ve "kuir renkli topluluklardan köken aldığını" belirtmektedir. İptal kültürünün oluşturduğu ağ tabanlı kolektivite biçimlerinin "adalet için son bir çağrı" olarak okunması gerektiğini savunmuştur. İptal kültürünün tarihsel olarak bastırılmış topluluklar için bir tür politik özneleşme aracı oluşunda ise *#MeToo* ve *Black Lives Matter* hareketleri öne çıkmaktadır. Cinsel taciz ve saldırılara karşı başlatılan *#MeToo*, Harvey Weinstein gibi "güçlü" erkeklerin kamuoyunda mahkûm edilmesine yol açmıştır. Michael Brown'un öldürülmesinin ardından, iptal kültürünün sistematik ırkçılığa karşı bir sosyal adalet hareketinin parçası hâline gelmesi *Black Lives Matter* ile söz konusu olmuş, sosyal medyada yükselen tepkiler, bireylerin ve kurumların ırkçılıkla ilişkili söylem ve eylemleri nedeniyle kamuoyunda sert şekilde eleştirilmesine neden olmuştur (Hill, 2018).

Son dönemde, iptal kültürünün yalnızca bireylere değil, markalara ve şirketlere de yöneldiği dikkat çekmektedir. Sosyal medya üzerinden yayılan boykot çağrıları, tüketicilerin markaların etik tutumlarını sorguladığı ve politik duruşları nedeniyle tepki gösterdiği yeni bir dijital aktivizm biçimine dönüşmüştür. Marka ismi verilmeden dahi, belirli tarihlerde sosyal medya kampanyalarıyla organize edilen bu çağrılar, iptal kültürünün ekonomik boyutunu ve kolektif tepkinin yön değiştiren doğasını göstermektedir. Bu durum, iptal kültürünü yalnızca bir ifade biçimi olarak değil, aynı zamanda güç ilişkileri ve toplumsal denetim mekanizmalarıyla iç içe geçmiş bir tüketici pratiği olarak da ele almayı gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de de iptal kültürü, sosyal medyanın etkisiyle hızla yaygınlaşan bir olgu hâline gelmiş; sanatçılar, siyasetçiler, markalar ve sosyal medya fenomenleri yaptıkları açıklamalar ya da sergiledikleri tutumlar nedeniyle büyük çaplı tepkilerle karşı karşıya kalmaya başlamıştır. Özellikle toplumsal hassasiyetler, dini ve siyasi konular, marka politikaları ve kültürel dinamikler iptal kampanyalarının merkezinde yer almaktadır.

Türkiye'de yankı uyandıran ve geniş kitleler tarafından tartışılan bazı iptal kültürü örnekleri yaşanmıştır. Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Hasan Ali Toptaş 2020 yılında birçok kadının kendisi hakkında cinsel taciz iddialarında bulunmasıyla gündeme gelmiş, kendisi hakkın-

daki ifşalar sosyal medyada hızla yayılmış ve #MeToo hareketinin Türkiye'deki en önemli yansımalarından biri olmuştur (CNN Türk, 2020, 9 Aralık). Bir diğer olayda *Şahane Bir Şey Yaşamak* şarkısındaki sözleri nedeniyle dini hassasiyetleri zedelediği iddiasıyla Sezen Aksu büyük tepki çekmiş; sosyal medyada "Sezen Aksu'yu Boykot Ediyoruz" kampanyaları düzenlenmiştir (BBC Türkçe, 2022, 23 Ocak). İptal kültürü çoğu zaman tabandan gelen, bireylerin veya toplulukların kolektif tepkileriyle ilişkilendirilse de bu olgu, yalnızca aşağıdan yukarıya işleyen bir süreç olmamaktadır. Bazı durumlarda iptal siyasal, kurumsal ya da bürokratik iktidar yapılarına bağlı olarak yukarıdan aşağıya da işletilebilmektedir. Toplumsal duyarlılıkla gelişen yatay tabanlı iptaller ile siyasal ya da ideolojik hedeflerle yönlendirilen dikey tabanlı iptaller farklı motivasyonlara ve sonuçlara sahiptir. Örneğin, yerel yönetimlerin konser iptalleri ya da kamusal figürlere yönelik resmi müdahaleler, iptal kültürünün yalnızca kültürel değil, aynı zamanda siyasal bir denetim aracı olarak da işlev görebileceğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda Şahan Gökbakar, 2021 yazında Türkiye orman yangınları sırasında hükümetin yangın söndürme çalışmalarını sert şekilde eleştirmiş ve yangın söndürme uçaklarının eksikliği ve yanlış müdahaleler hakkında sonrasında da sık sık sosyal medyada paylaşımlar yapmıştır. Bu açıklamalar sonrası bazı sosyal medya kullanıcıları tarafından hedef gösterilmiş ve iptal edilmeye çalışılmıştır (cumhuriyet.com.tr, 2022, 22 Haziran). 2022 yılında Osmancık Belediyesi'nin gerçekleştireceği Aleyna Tilki konserinin iptal edilmesi ise iptal kültürünün tek bir ideolojik gruba özgü olmadığını herkes tarafından uygulanabilir olduğunu göstermiştir. Tilki'nin LGBTİ+ bireylere yönelik desteği nedeniyle konserinin iptal edilmesi, Türkiye'de iptal kültürünün özellikle yerel yönetimler ve politik gruplar eliyle nasıl bir yaptırım aracı olarak kullanılabileceğini göstermektedir (Diken, 2022, 19 Eylül). Bu kavramsal ve tarihsel çerçeve, iptal kültürünün dijital platformlarda nasıl işlediğini, hangi toplumsal dinamiklerle şekillendiğini ve bireyler ile kurumlar üzerindeki etkilerini analiz etmeyi mümkün kılmaktadır.

İptal kültürünün işleyişi ve dinamikleri

Sosyal medya aracılığıyla işleyen dijital toplumsal denetim

İçerisinde yaşadığımız yüzyılın ilerlemesiyle birlikte, siyaset ve politikanın fiziksel dünyadan dijital dünyaya taşındığı giderek daha belirgin hâle gelmektedir. Geleneksel medya araçlarının etkisinin kısmen azalması ve sosyal medyanın giderek daha büyük bir güç kazanması, toplumsal kimliklerin şekillenmesinde ve ideolojik hegemonya mücadelelerinde önemli bir alan açmaktadır. Bu bağlamda iptal kültürü, sosyal medya aracılığıyla ideolojik sınırların çizildiği ve politik ile kültürel kutuplaşmaların derinleştiği bir toplumsal olgu olarak dikkat çekmektedir. Sosyal medya bireylerin ve grupların düşüncelerini özgürce ifade edebildiği bir alan olarak ortaya çıkmış olsa da zamanla bu özgürlük, belirli fikirlerin baskılanması ve dijital sansür mekanizmalarının güçlenmesi ile birlikte sorgulanır hâle gelmiştir.

Başlangıçta, dijital iletişim teknolojileri, özellikle sosyal medya platformları, demokratikleşme potansiyeli taşıdığı düşünülen araçlar olarak değerlendirilmiştir. Kullanıcıların içerik üretme, yayma ve etkileşimde bulunma olanakları, bu platformlara ifade özgürlüğünü güçlendirecek yeni kamusal alanlar yaratma işlevi atfedilmesine neden olmuştur. Bu aynı zamanda kitlesel manipülasyon, dezenformasyon ve ideolojik hegemonya savaşlarının da yeni bir cephesi hâline gelmiştir. İptal kültürü, bireylerin veya kurumların toplumsal normlara aykırı görülen ifadeleri veya davranışları nedeniyle kamuoyunun tepkisiyle karşı karşıya kalmasını ifade eder. Sosyal medya, iptal kültürünün en önemli platformlarından biri hâline gelmiştir. İptal kültürünün sosyal medya üzerinden ya-

yılmasının öne çıkan nedenleri olarak hızlı yayılım, kolektif tepki mekanizmaları, kimlik ve aidiyet sinyalleme, infazcı olma gücü sayılmaktadır (Christakis ve Fowler, 2012, s. 198).

Sosyal medya platformları, bireyler arasındaki iletişimi kolaylaştırmak amacıyla geliştirilmiş olsa da zamanla kültürel, politik ve ideolojik mücadelelerin de merkezi hâline gelmiştir. Denetim kavramı bireylerin birbirini izlediği, değerlendirdiği ve dışladığı dijital çağın yatay gözetim pratiklerini de kapsamaktadır. Foucault'nun panoptik gözetim anlayışı, sosyal medya üzerinden yürütülen iptal kampanyalarında yeniden anlam kazanmaktadır. Bireyler kendilerini sürekli düzenlemeye zorlandıkları bir görünürlük rejiminin parçası hâline gelmektedir. Bu bağlamda iptal kültürü, klasik anlamda bir sansür değil; daha çok toplumun kendi içinden işleyen, duygusal ve kültürel olarak motive olmuş bir denetim ağıdır. Manuel Castells'in (2005) hipersosyallik ve ağ bireyciliği gibi kavramları, bireylerin artık seçici sosyal ağlar üzerinden sosyalleştiğini ve bu ağların, kolektif hareketlerin şekillenmesine büyük katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. İptal kültürü, bu dijital dönüşümün bir sonucu olarak anlık, örgütlenmemiş ve viral bir sosyal hareket biçimi kazanmıştır. Kullanıcıları hızlı yargılar oluşturarak, toplumun genel ahlak ve kabul edilebilirlik normlarına uymayan bireyleri hedef alabilmektedir.

İptal kültürü, sosyal medyanın anlık ve yaygın etkileşim olanakları sayesinde klasik anlamda merkezi olmayan, katılımcı bir toplumsal denetim mekanizması olarak işler hâle gelmiştir. Dijital platformlar, bireylerin birbirlerini gözetlediği, norm ihlallerine tepki verdiği ve bu tepkilerin geniş kitlelere hızla yayıldığı gözetim temelli bir yapı oluşturur (Andrejevic, 2004). Bu yapı, panoptik toplum kavrayışının ötesine geçerek, bireylerin hem gözlemci hem de gözlemlenen konumda olduğu yatay gözetim modeline dönüşmüştür (Lyon, 2006). Özellikle dijital çağda ortaya çıkan ve herkesin herkes tarafından gözetlenebildiği daha yaygın ve dağınık bir denetim yapısını tanımlayan omniptikon kavrayışı bu dönüşümü karşılık gelmektedir. Yalnızca merkezi otoritenin değil, sıradan bireylerin de gözetim süreçlerinin bir parçası hâline geldiği, çok yönlü bir dijital gözetim düzenini ifade eden omniptikon, iptal kültürünün yatay ve karşılıklı izleme biçimleri üzerinden de işleyen bir toplumsal denetim mekanizması hâline gelişini göstermektedir. Dolayısıyla sosyal medya, iptal kültürünü sadece görünürlük ve yayılma açısından değil, aynı zamanda denetim, cezalandırma ve norm üretme işlevleri açısından da beslemektedir. Bu yönüyle iptal kültürü, dijital çağda yeniden biçimlenen toplumsal denetim pratiklerinin en görünür ve etkili örneklerinden biri hâline gelmiştir.

Kamusal alan tartışmaları

İptal kültürü, modern kamusal tartışmaların şekillenmesinde önemli bir rol oynarken kökenleri tarihsel ve toplumsal dinamiklere dayanmaktadır. Habermas'a göre, kamusal alan, bireylerin toplumsal meseleleri tartışarak ortak bir fikir birliğine varabilecekleri özgür bir iletişim ortamıdır. Habermas aynı zamanda bu alanın elitlerin kontrolünde olduğunu savunur. Kamuoyunu şekillendiren söylemler çoğunlukla belirli bir güç sahibi sınıf tarafından yönlendirilir ve bazı gruplar bu alanın dışında bırakılır. Hesap soran söylemsel uygulamaların (okuma, yerme, teşhir etme, dâhil etme ve iptal etme gibi) kökeni, Amerikan tarihinde marjinalleştirilen Siyah topluluklara dayanmaktadır. Siyah karşı-kamular, baskın beyaz kamusal alanın içinde kendilerine yer bulamayan Siyah aktivistlerin, düşünürlerin ve sanatçıların oluşturduğu alternatif tartışma ortamlarıdır. Bu gruplar, toplumsal eşitsizliklere karşı koymak ve kendi seslerini duyurmak için farklı söylem biçimleri geliştirmiştir. Amerikan toplumu gazete köşe yazılarını, radyo programlarını ve halk toplantılarını herkesin eşit katılım sağlayabileceği özgür tartışma alanları olarak idealleştirir. An-

cak, gerçekte bu alanlar eşit değildir. Siyah karşı-kamular gibi marjinal gruplar, baskın söylemin dışında bırakıldığı için kendi kamusal alanlarını yaratmak zorunda kalmışlardır (Habermas, 2015). Bu durum, iptal kültürünün de kökenini oluşturan eleştirel ve hesap soran söylemsel eylemleri doğurmuştur.

Sosyal medyanın bir kamusal alan olup olmadığı, dijital çağın en çok tartışılan konularından biridir. Habermas'ın (2015) klasik anlamda tanımladığı kamusal alan, bireylerin özgürce fikir alışverişinde bulunabildiği, eşitlik ilkesine dayalı, devlet ve piyasa etkisinden bağımsız bir alan olarak tasvir edilmiştir. Sosyal medya platformları özel şirketlere ait olması, algoritmalarla görünürlüğü belirlemesi ve kullanıcıları platform kurallarına tabi tutması bakımından bu tanımın dışında kalmaktadır. Sosyal medya kullanıcıların toplumsal meseleler hakkında fikirlerini kamusal olarak ifade ettiği ve geniş kitlelere ulaştığı bir ortam sunduğu için yeni bir tür dijital kamusal alan olarak da değerlendirilmektedir (Papacharissi, 2002). Bu ikilik, sosyal medyayı hem demokratik potansiyel barındıran hem de yapısal sınırlamalar içeren melez bir alan hâline getirmektedir. Dijitalleşmenin ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla sahte haberler, dezenformasyon ve iptal kültürü gibi unsurlar modernleşme, kentleşme, kitle iletişim araçları ve tüketim kültürü gibi görünümüleri olan kamusal alanın çözülmesini hızlandırmıştır. Günümüzde sosyal medya, bu dönüşümün yeni bir evresini temsil etmekte ve kamusal alanın geleneksel sınırlarının daha da belirsizleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Özer, 2019b, s. 112). Gerçek bilgi ile yanlış ya da manipülatif içerikler arasındaki sınır giderek bulanıklaşmış; sosyal medya algoritmaları, bireyleri benzer görüşlere sahip gruplar içinde tutarak toplumsal kutuplaşmayı derinleştirmiştir. Farklı görüşlerin bir araya gelmesi giderek zorlaşırken kamusal tartışmalar daha yüzeysel, duygusal ve tepkisel hâle gelmiştir. İptal kültürü de bu dönüşümün önemli bir parçası olarak başlangıçta yanlışları düzeltme ve sorumluluk talep etme amacı taşısa da zamanla belirli görüşleri bastırma aracına dönüşmüştür.

İptal kültürünün tanımı üzerine tartışmalar, tek bir baskın kamusal alandan ziyade; birbirine karşıt alt-kamusal alanların ve muhalif toplulukların çoğaldığı çok sesli bir kültürel ortamı yansıtmaktadır (Clark, 2020). Toplumsal hesap verebilirlik talebiyle ilişkilendirilen bu kavramın zaman içinde daha olumsuz bir anlam kazanması onu indirgeyici ve zararlı bir etiket hâline gelmiştir. Başlangıçta güçlendirici ve demokratikleştirici yönleriyle öne çıkan dijital pratikler, zamanla bu pratiklerin olumsuz yönlerini temsil eden kavramlara dönüşmüştür (Ng, 2020). Bu nedenle iptal kültürünü anlamak için, yalnızca ana akım bakış açısına değil, toplumun dışlanmış kesimlerinin dijital iletişim tarihlerini ve deneyimlerini merkeze alan eleştirel bir perspektife ihtiyaç vardır. Aksi takdirde iptal kültürü, marjinalleşmiş grupların ifade alanlarını gayrimeşrulaştıran bir baskı aracı olarak konumlanabilir. Bu tarihsel ve kuramsal çerçeve doğrultusunda iptal kültürü, bireylerin veya grupların toplumsal normları ihlal ettikleri gerekçesiyle kamusal alandan dışlandığı bir söylemsel ve dijital pratikler bütünü olarak ortaya çıkmaktadır. İptal kültürünün gerçekten demokratik bir toplumun ifade özgürlüğüne dayalı hesap verme aracını mı temsil ettiği, yoksa dijital sansürün ve toplumsal dışlamanın yeni bir biçimi mi olduğu önemli bir tartışma konusudur. Verilecek yanıt, iptal kültürünün meşruiyeti ve kamusal alan içerisindeki konumunu belirleyecek nitelik taşımaktadır.

Sosyal medya platformlarının ideal kamusal alan modelinden uzaklaşmasında, algoritmaların kullanıcıları benzer görüşlerin yankılandığı yankı odası yönlendirmesi ve diyalog yerine kutuplaşmanın, müzakere yerine de dışlamanın gelmesi rol oynamaktadır. Bu bağlamda sosyal medya, özel şirketlerin mülkiyetinde olan ve görünüşte açık ama denetimli bir yarı kamusal alan niteliği taşımaktadır (Papacharissi, 2002). Tekil bir kamusal alan yerine karşıt görüşlerin örgütlendiği

alt-kamusal alanların varlığı, iptal kültürünü yalnızca sosyal adalet talebi değil, dijital kalabalıkların güç mücadelesi olarak da değerlendirmeye imkân tanır (Clark, 2020). Bu hibrit dijital kamusal alanda ortaya çıkan çelişkili bir fenomen olarak iptal kültürü ise bir yandan marjinalleştirilmiş grupların seslerini duyurmalarını ve adalet talep etmelerini sağlarken; öte yandan ifşa kültürüne, linç pratiğine ve ifade özgürlüğünün bastırılmasına da yol açabilmektedir. Demokratik toplumların temel ilkelerinden biri olan ifade özgürlüğü, iptal kültürünün hedefi hâline gelen bireyler için pratikte geçersizleşebilir. Bu noktada iptal kültürü, ifade özgürlüğünü savunmak ile bazı ifadeleri cezalandırmak arasındaki gerilimli sınırdan işlemektedir (Norris, 2020, 3 Ağustos; Owens, 2023). Bu gerilim, ifade özgürlüğü ile toplumsal adalet arayışının çakıştığı dijital alanlarda daha da belirginleşmektedir. İptaller, gerçek bir güç denetimi aracı olmanın dışında farklı düşüncelerin bastırılmasına, oto-sansürün yaygınlaşmasına ve kamusal diyalogun zayıflamasına neden olabilmektedir (Velasco, 2020). Bu nedenle iptal kültürünü ifade özgürlüğünün ve demokratik müzakerenin sınırları üzerinden de değerlendirmek gerekmektedir.

Siyasal ideoloji ve iptal

İptal kültürü, genellikle neoliberal ideolojik yapılarla bağlantılı olarak ele alınmaktadır. Joseph Velasco (2020) iptal kültürünü kamusal bilgi alanını ve iletişim ortamını ideolojik olarak arındırma girişimi olarak tanımlamaktadır. Buna göre belirli ideolojilere uymayan fikirlerin yok edilmeye çalışılması (ideolojik temizlik), hukuki süreçler yerine kitlesel tepkiye dayalı “mahkemeler” oluşturulması (sosyal medya adaleti) ve büyük şirketlerin kamuoyunun tepkisinden kaçınmak için iptal edilen bireylerle iş ilişkilerini kesmesi (kurumsal baskılar) neoliberal iptal kültürünün temel işleyiş özellikleridir. İptal kültürünü bireylerin, başkalarının davranışlarına, tutumlarına ve karakterlerine karşı cezalandırıcı adalet biçimleri oluşturduğu ve uyguladığı, çeşitli ve karmaşık iletişim süreçlerini içeren bir sosyokültürel fenomen olarak tanımlamak mümkündür. Genellikle dijital ya da çevrimiçi ortamda başlasa da sonuçları çevrimdışı da devam etmektedir. Bir kişi cinsiyetçi, ırkçı veya homofobik bir görüşünü kişisel sosyal medya hesabında dile getirirse, diğer kullanıcılar belirli paylaşımları “kanıt” olarak toplayabilir ve bunları yeniden dağıtabilir. Kullanıcılar, kanıtları kendi ağlarında ek bağlamlarla destekleyerek failin sorumluluk alması için cezalandırılmasını talep edebilir. İletişim, öfke ifadesi veya hiciv içeren (örneğin kışkırtıcı mizah öğeleri) içeriklerin paylaşılmasını da kapsayabilir ancak cezalandırma talepleri, yalnızca özür veya hatanın kabul edilmesiyle sınırlı kalmaz. Kullanıcılar, failerin adres gibi kişisel bilgilerini tespit edip paylaşarak başkalarını çeşitli taciz biçimlerine katılmaya teşvik edebilir (du Quenoy, 2021, s. 111).

Psikolojik baskı sürecin önemli bir unsuru olsa da en kritik sonuçlardan biri, iptal edilen kişinin kamuoyunda utandırılması ve susturulmasıdır. Bir kişinin itibarı üzerinde yaratılabilecek etkinin büyüklüğü düşünülerek belirli grupların kamu söylemini şekillendirmek için dijital medyayı nasıl kullandığını derinlemesine incelemek gerekmektedir. Örneğin, sosyal ve finansal sermaye gibi diğer faktörler de belirli grupların ideolojilerini ve gündemlerini geniş çapta duyurmasına olanak tanımaktadır (Özer, 2019a, s. 125). Erişilebilirlik kavramı yalnızca belirli grupların sesini duyurma yeteneğini değil; aynı zamanda marjinalleşmiş seslerin susturulmasının veya saldırıya uğramasının nedenlerini de kapsayacak şekilde genişletilmelidir. Ana akım olarak hangi seslerin öne çıktığına dair açık farklar bulunmaktadır, bu yüzden iletişimin gerçekleştiği ekolojiyi anlamak hayati önem taşımaktadır (Owens, 2023, s. 229). Dijital medya belirli bireyler veya gruplara erişim sağladığından, iptal kültürünün gelişimini anlamak için bu platformların nasıl bir kuluçka alanı işlevi gördüğünü incelemek önemlidir. İptal kültürü, sosyal medya platformlarının tarafsız birer bağlantı aracı olmadığını, aksine örtük veya açık bir şekilde teşvik edilen gözetim uygulamalarına ne kadar bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Sosyal medya büyük ölçüde kullanıcılar arasındaki yatay gözetim yoluyla çalışmaktadır. Yeni medya teknolojileri, kanun uygulayıcılarının ve pazarlama firmalarının gözetim yöntemlerini bireysel düzeyde kopyalamamıza olanak tanır. Bu yöntemler, normatif davranış kalıplarını pekiştirmeyi amaçlar (Andrejevic, 2004). Kullanıcılar birbirini izleyerek potansiyel riskleri belirler. Karşılıklı gözetim uygulamaları genel bir şüphecilik dışında üretken güçlerin üst düzeye çıkarılmasıyla ilişkilendirilen verimlilik, hijyen ve güvenlik kavramlarına dayanır. İptal kültürü, bireysel ve kolektif gözlemimizi genişletmemiz için bizi teşvik eder, aksi takdirde işleyemez. Kullanıcılar, sosyal medya platformlarını birer ajan gibi kullanarak iptalleri belgelemek ve raporlamak için bilgi toplar, sayısız kanıt paylaşır, dikkat ve katılım talep eder. Hakikat, ifşa, söylenti ve iftira yoğun dijital alandaki tartışmaları arttırır. İptal kültürü modern toplumlarda kimilerince toplumsal adaletin sağlanması ve güç sahiplerinin hesap vermesi için etkili bir yöntem olarak görülürken; kimileri bunu ifade özgürlüğünü tehdit eden ideolojik bir sansür mekanizması olarak değerlendirmektedir. Aşağıdaki tablo da bu değerlendirmelerden yola çıkılarak hazırlanmış olup iptal kültürünün olumlu ve olumsuz yönlerini özetlemektedir.

Olumlu Yönleri	Olumsuz Yönleri
Güçlülerin hesap verebilirliğini artırır.	Fikir çeşitliliğini ve özgür tartışmayı engelleyebilir.
Marjinalize edilmiş grupların seslerini duyurmasını sağlar.	Anlık tepkilerle, haksız yere insanların itibarını zedeleyebilir.
Toplumsal bilinç ve etik farkındalığı artırabilir.	Kamusal tartışmaları “iyi-kötü” ekseninde kutuplaştırabilir.
Şirketlerin ve bireylerin sorumlu davranmasını teşvik edebilir.	Özellikle sosyal medyada yanlış bilgilendirme ve dezenformasyonla birleşerek zarar verici olabilir.

Tablo 1. İptal kültürünün olumlu ve olumsuz yönleri

İptal kültürü dijital çağda güçlü kişi ve kurumların kamuoyu önünde hesap vermesini sağlayan etkili bir toplumsal denetim aracı hâline gelmesi özellikle cinsiyetçilik, ırkçılık ve istismar gibi yapısal eşitsizlik alanlarında kamuoyu baskısının belirleyici rol oynamasında görülmektedir. Artan kamuoyu duyarlılığı etik ihlallerin kolay fark edilmesini sağlarken; bireyleri sorumlu davranmaya teşvik eder. Bu da kamusal figürleri dikkatli ve kapsayıcı bir dil kullanmaya teşvik eder. Ancak toplumda yaygın olmayan ya da hâkim ideolojik çizginin dışında kalan görüşleri dile getiren bireyler, yanlış anlaşılma, dışlanma ya da sosyal medya linçine uğrama korkusuyla oto-sansüre yönelebilir. Bu durum, platformun ifade özgürlüğü imkânlarının yüzeysel kaldığını ve kullanıcıların görünmez bir baskı rejimi altında davrandığını göstermektedir (Tufekci, 2015). Oto-sansür yalnızca bireysel bir içe çekilme biçimi değil; zamanla ifade özgürlüğünün sınırlarını daraltan ve toplumda meşru kabul edilen söylemlerin tek tipleşmesine yol açan bir denetim mekanizması hâline gelir. Bu durum, fikir çeşitliliği, yaratıcı düşünce ve eleştirel kamuoyu üretimini zayıflatır; kamusal alan, yalnızca “güvenli” fikirlerin dolaşıma girdiği, daralmış bir ifade alanına dönüşür.

Bu noktada iptal kültürünün farklı aktörlerce nasıl kullanıldığı ayrıştırılmalıdır. İktidar sahiplerinin veya büyük medya kurumlarının iptal mekanizmasını işlettiği durumlarda, bu kültür çoğu zaman mevcut güç ilişkilerini pekiştiren bir araç olarak devreye girerken; sıradan bireylerin ya da marjinal grupların başlattığı iptaller ise genellikle adalet talebi, eşitlik mücadelesi veya kamusal duyarlılık ekseninde ortaya çıkmaktadır (Owens, 2023). İptal kültürünün medya çağındaki klasik ifşa mekanizmalarından temel farkı da burada ortaya çıkar. Geleneksel medya, haber değeri

taşıyan ifşaları belirli etik ve hukuki ilkeler çerçevesinde sunarken; sosyal medyada yürüyen iptaller çoğunlukla bağlamdan kopuk, hızla yayılan, duygusal tepkilere dayalı “infazlar” biçiminde ilerlemektedir (Papacharissi, 2002). Bu yeni infaz biçimi, ifade özgürlüğü ile toplumsal denetim arasında gergin bir denge doğurmakta; kamusal alanın niteliğini dönüştürmektedir.

Sonuç

İptal kültürü üzerine yapılan tartışmalar çoğu zaman normatif düzeyde şekillenmekte; bu olgu ya savunulmakta ya da tamamen reddedilmektedir. Oysa bu çalışma, iptal kültürünü tekil bir fenomen olarak değil, farklı iktidar biçimlerinin, toplumsal değerlerin ve dijital gözetim mekanizmalarının kesişiminde oluşan çok katmanlı bir yapı olarak ele almaktadır. İptal kültürü, antik çağlardan bu yana var olan dışlama ve cezalandırma mekanizmalarının, modern dijital platformlar ve sosyal medyanın etkisiyle yeniden yorumlanmış ve evrilmiş hâlidir. Bu bağlamda, geleneksel sansür pratikleri ile günümüzdeki iptal eylemleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, sadece teknolojik gelişmelerin değil, aynı zamanda toplumsal norm ve değerlerin de değişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada iptal kültürünün dijital çağda nasıl şekillendiğini anlamak üzere McLuhan’ın teknolojik determinizm yaklaşımı ile Habermas’ın kamusal alan kuramı teorik zemin olarak kullanılmıştır. McLuhan’ın “araç mesajdır” yaklaşımı çerçevesinde sosyal medyanın bireylerin düşünce biçimlerini yönlendiren, duygulara dayalı hızlı tepkilerin egemen olduğu bir ortam yarattığı; bunun da iptal kültürünün anlık, örgütsüz ve viral doğasını beslediği görülmektedir. Habermas’ın idealleştirdiği kamusal alan modeli üzerinden ise sosyal medyanın ideal model ile çalıştığı; kamusal tartışmaların çoğu zaman duygusal tepkilere, linç kampanyalarına ve kutuplaşmaya evrildiği, fikirlerin karşılaşmasından çok tarafların çatışmasının ön plana çıktığı değerlendirilmektedir. Bu açıdan, toplumsal denetimin teknolojik altyapılar ve kullanıcı davranışlarıyla nasıl şekillendiği yönünde daha kapsamlı bir çözümleme ihtiyacı sürmektedir.

Dijital medyanın yaygınlaşması, bireyler arasındaki etkileşimi ve toplumsal denetimi daha az merkezi, hızla yayılan ve çoğu zaman kontrolsüz hâle getirmiştir. Sosyal medya platformlarının algoritmalar aracılığıyla belirli içerikleri öne çıkarması kitlelerin hızlı ve toplu tepkiler vermesine zemin hazırlamış; bu da iptal kültürünün hem yerel hem de küresel ölçekte etkili bir toplumsal denetim aracı olarak kullanılmasıyla sonuçlanmıştır. Bu durum farklı görüşlerin ve eleştirel tartışmaların susturulmasına, ideolojik kutuplaşmanın derinleşmesine ve hatta bireylerin psikolojik olarak zarar görmesine yol açabilmektedir. Bununla birlikte, iptal kültürünün bireysel hak ve özgürlüklerle olan ilişkisi henüz yeterince kavramsallaştırılmamıştır. Herkesin içerik üretebildiği dijital ortamlar, görünüşte demokratik bir eşitlik sunsa da bu eşitlik çoğu zaman duygusal tepkilere, algoritmik yankı odalarına ve bağlamsız yargılamalara teslim olmaktadır. Bu durum, bireylerin kamusal alanda ifade üretme cesaretini kırarken, oto-sansürün kurumsallaşmasına da zemin hazırlamaktadır. İptal kültürü, modern toplumlarda ifade özgürlüğü, toplumsal adalet ve demokratik katılım arasındaki ince bir çizgide varlığını gösteren karmaşık bir fenomendir. Bu kültür hem hesap verebilirlik mekanizması olarak hem de potansiyel olarak yeni bir sansür biçimi olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmada iptal kültürü yalnızca bireysel tepki biçimlerinin toplamı olarak değil; dijital toplumda yeniden inşa edilen iktidar, gözetim ve denetim ilişkilerinin önemli bir tezahürü olarak ele alınmıştır. Gelecekte, dijital iletişimin ve toplumsal denetimin evrimiyle birlikte, iptal kültürünün daha dengeli ve yapıcı yöntemlerle uygulanabilmesi için yeni politikaların geliştirilmesi hem bireysel hakların korunması hem de toplumsal sorumluluğun sağlanabilmesi açısından oldukça önemlidir. Böylece, toplumsal normların yeniden şekillenmesi sürecinde, daha kapsayıcı ve diyalog temelli bir yaklaşımın benimsenmesi hem demokratik değerlere hem de kültürel çeşitliliğe katkı sağla-

yacaktır. Sonuç olarak, iptal kültürü çağın iletişim, gözetim ve ahlaki norm üretme süreçlerinin merkezinde yer alan, çok katmanlı ve dönüşen bir fenomendir. Bu bağlamda, iptal kültürünü anlamak yalnızca toplumsal duyarlılıklar ya da sosyal medya tepkileriyle sınırlı tutulmamalı, bilginin dijital ortamda nasıl dolaştığı, neyin “doğru” ya da “suç” olarak tanımlandığı ve bu tanımların kimin çıkarına hizmet ettiğine dair daha derinlikli bilgi, iktidar ve gözetim analizleri yapılmalıdır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, iptal kültürünün sadece bireysel mağduriyetlerle değil, aynı zamanda kolektif eylem biçimleri ve yeni toplumsal örgütlenmelerle nasıl ilişkili olduğu ampirik verilerle desteklenerek incelenmelidir.

Extended abstract

Cancel culture, as a social phenomenon, has emerged as a distinctive form of public sanctioning in the digital era, particularly through the widespread use of social media platforms. Unlike traditional top-down censorship methods, cancel culture operates through decentralized, participatory, and often viral processes. It is characterized by the public denunciation and collective withdrawal of support from individuals or institutions perceived to have violated dominant moral, social, or political norms. While rooted in older practices of societal exclusion and punishment, cancel culture has gained new momentum with the rise of digital communication technologies, transforming it into a potent mechanism for both justice and control. This study investigates cancel culture by tracing its conceptual and historical roots, analyzing its mechanisms of operation in the digital realm, and examining its social, political, and psychological impacts. Historically, social exclusion has been used as a tool for reinforcing societal norms—from ostracism in ancient Athens to *damnatio memoriae* in the Roman Empire. In modern contexts, state-led censorship and ideological purges in totalitarian regimes, reveal parallel dynamics to contemporary online shaming and ostracism. These historical antecedents provide a foundation for understanding the persistence and transformation of public punishment mechanisms in the age of digital media.

The rapid evolution of communication technologies and media ecosystems has significantly reshaped the contours of the public sphere. Drawing on Marshall McLuhan's technological determinism and Jürgen Habermas's theory of the public sphere, the study argues that each media revolution redefines the ways in which individuals interact, express themselves, and engage with collective norms. Social media platforms, by enabling real-time, global interactions, have expanded the reach and intensity of collective judgment. Cancel culture thrives in this environment, where a single tweet or post can trigger massive backlash and real-world consequences. Central to cancel culture is the idea of participatory surveillance, wherein users actively monitor each other's behavior and expressions, often guided by shared values or ideological commitments. This phenomenon aligns with the concept of "networked individualism", where personal and political identities are increasingly formed and expressed within digital communities. These communities are capable of organizing around specific moral causes, often using hashtags and viral content to amplify their message and pressure institutions into action. As such, cancel culture becomes a performative act of justice that blends activism with entertainment, morality with spectacle.

In the Turkish context, cancel culture has manifested in various high-profile cases involving public figures such as musicians, writers, and influencers. These instances reveal how local cultural, religious, and political dynamics shape the contours of public backlash. While in Western contexts, cancel campaigns often focus on issues like racism or gender discrimination, in Turkey, themes such as national identity, religious sensitivity, and political alignment play a more prominent role. This comparative perspective highlights the adaptability of cancel culture to different socio-political environments. The study also discusses the psychological and ethical dimensions of cancel culture. The fear of being canceled can lead to self-censorship, social anxiety, and the suppression of dissenting voices. Moreover, the binary nature of online discourse –dividing individuals into heroes and villains– undermines the complexity of human behavior and the possibility of growth, learning, and forgiveness. The absence of standardized norms or clear boundaries for cancellation contributes to its unpredictability and potential for misuse.

Despite these concerns, cancel culture remains a powerful instrument for enforcing accountability, particularly in environments where formal justice mechanisms fail to protect vulnerable groups. The phenomenon illustrates the democratizing potential of digital media, while simultaneously exposing its susceptibility to mob mentality and ideological polarization. As such, cancel culture reflects the broader tensions of digital modernity: between freedom and regulation, inclusion and exclusion, justice and vengeance. In conclusion, this study argues that cancel culture should be understood not merely as a trend or social media tactic, but as a complex and evolving form of digital-era social control. It demands a nuanced analysis that considers its historical roots, technological foundations, and socio-political implications. Only through such a comprehensive perspective can we assess its role in shaping contemporary discourse, identity politics, and collective behavior. As digital platforms continue to mediate public life, the challenge lies in fostering a culture that balances accountability with empathy, critique with compassion, and justice with democratic dialogue.

Kaynakça

- Abdulahı, A., Samadı, B. ve Gharleghi, B. (2014). A study on the negative effects of social networking sites such as Facebook among Asia Pacific University scholars in Malaysia. *International journal of business and social science*, 5(10), 133-145. <https://www.semanticscholar.org/paper/A-Study-on-the-Negative-Effects-of-Social-Sites-as-Abdulahı-Samadı/78acca4b41888e02be44a3e10eadd258d5ada16d>
- Andrejevic, M. (2004). The work of watching one another: Lateral surveillance, risk, and governance. *Surveillance & society*, 2(4), 479-497. <https://doi.org/10.24908/ss.v2i4.3359>
- Aytüre, S. (2022). Antik Roma siyasi kültüründe damnatio memoriae. *Anadolu Arşivleri*, 16(1), 19-34. <https://doi.org/10.46931/aran.2022.16.1.2>
- BBC Türkçe. (2022, 23 Ocak). Sezen Aksu'nun "Beni öldüremezsın; sesim, sazım, sözüm var benim" dediğı şarkısı dünya dillerine çevrildi. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-60036599>
- Bridges, K. M. (2022, 26 Ocak). Language on the move: "Cancel culture," "critical race theory," and the digital public sphere. *Yale law journal forum*, 131. <https://www.yalelawjournal.org/forum/language-on-the-move>
- Bouvier, G. ve Machin, D. (2021). What gets lost in Twitter 'cancel culture' hashtags? Calling out racists reveals some limitations of social justice campaigns. *Discourse & society*, 32(3), 307-327. <https://doi.org/10.1177/0957926520977215>
- Bromwich, J. E. (2018, 28 Haziran). Everyone is cancelled. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2018/06/28/style/is-it-canceled.html>
- Castells, M. (2005). *The networked society: From knowledge to policy*. Brookings Institution.
- Christakis, N. A. ve Fowler, J. H. (2012). Sosyal ağların şaşırtan gücü ve yaşantımızı biçimlendiren etkisi (Çev. D. Yüksel). *Varlık*.
- Clark, M. D. (2020). Drag them: A brief etymology of so-called "cancel culture." *Communication and the public*, 5(2-3), 88-92. <https://doi.org/10.1177/2057047320961562>
- CNN Türk. (2020, 9 Aralık). Ünlü yazar Hasan Ali Toptaş'ın tacizleri ifşa oldu! 20'ye yakın kadın yaşadıklarını anlattı. <https://www.cnnturk.com/turkiye/unlu-yazar-hasan-ali-toptasin-tacizleri-ifsa-oldu-20ye-yakin-kadin-yasadiklarini-anlatti-1596391>
- cumhuriyet.com.tr. (2022, 22 Haziran). Şahan Gökbakar'dan çok sert 'Marmaris' tepkisi: 'Nerede bu uçaklar?'. <https://www.cumhuriyet.com.tr/yasam/sahan-gokbakardan-cok-sert-marmaris-tepkisi-nerede-bu-ucaklar-1949922>
- Diether, E., Yi, S., Argyle, L. P. ve Busby, E. C. (2024). The political psychology of cancel culture: Value framing or group identity?. *Political research quarterly*, 77(4), 1130-1145. <https://doi.org/10.1177/10659129241261374>
- Diken. (2022, 19 Eylül). Konseri iptal edilen Alevna Tilki: Cadı avı dönemine döndük ama yaksanız da ölmem. <https://www.diken.com.tr/konseri-iptal-edilen-aleyna-tilki-cadi-avi-donemine-donduk-ama-yaksanız-da-olmem/>
- du Quenoy, P. (2021). *Cancel culture: Tales from the front lines*. Academica.
- Foucault, M. (1995). *Discipline and punish: The birth of the prison* (Çev. A. Sheridan). Vintage.

- Gillespie, T. (2018). Custodians of the internet: Platforms, content moderation, and the hidden decisions that shape social media. Yale University.
- Habermas, J. (2015). Kamusalığın yapısal dönüşümü (Çev. M. Sancar ve T. Bora). İletişim.
- Haskell, S. (2021). Cancel culture: A qualitative analysis of the social media practice of canceling (Yüksek lisans tezi). Boise Eyalet Üniversitesi, Idaho.
- Heath, J. (2023, 3 Aralık). A simple theory of cancel culture. Due course. <https://josephheath.substack.com/p/a-simple-theory-of-cancel-culture>
- Hill Cummings, K., Zafari, B. ve Beitelspacher, L. (2025). #Canceled! Exploring the phenomenon of canceling. Journal of business research, 186. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2024.115025>
- Hill, M. L. (2018). "Thank you, black Twitter": State violence, digital counterpublics, and pedagogies of resistance. Urban education, 53(2), 286-302. <https://doi.org/10.1177/0042085917747124>
- Jaafar, G. B. ve Herna, H. (2023). The impact of media in cancel culture phenomenon. Jurnal komunikasi ikatan sarjana komunikasi Indonesia, 8(2), 382-390. <https://doi.org/10.25008/jkiski.v8i2.893>
- Jan, A., Shakirullah, S. ve Naz, S. (2020). Marshal McLuhan's technological determinism theory in the arena of social media. Theoretical and practical research in economic fields, 11(2), 133-137. [https://doi.org/10.14505/tpref.v11.2\(22\).07](https://doi.org/10.14505/tpref.v11.2(22).07)
- Kundakçı, D. (2018). Atina demokrasisinin zayıf karnı: Leitourgia, sykophantēs ve ostrakismos uygulamaları. FLSF: Felsefe ve sosyal bilimler dergisi, 26, 241-266. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/flsf/issue/41871/464604>
- Latour, B. (2005). Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory. Oxford University.
- Lizza, R. (2020, 22 Temmuz). Americans tune in to 'cancel culture'-and don't like what they see. Politico. <https://www.politico.com/news/2020/07/22/americans-cancel-culture-377412>
- Lu, C. (2019, 18 Aralık 18). Cancel culture is chaotic good. Jstor daily. <https://daily.jstor.org/cancel-culture-is-chaotic-good/>
- Lyon, D. (2006). Surveillance studies: An overview. Polity.
- McLuhan, M. (1994). Understanding media: The extensions of man. The MIT.
- McQuail, D. (2010). McQuail's mass communication theory. Sage.
- Ng, E. (2020). No grand pronouncements here...: Reflections on cancel culture and digital media participation. Television & new media, 21(6), 621-627. <http://dx.doi.org/10.1177/1527476420918828>
- Norris, P. (2020, 3 Ağustos). Closed minds? Is a 'cancel culture' stifling academic freedom and intellectual debate in political science?. HKS working paper. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3671026>
- Norris, P. (2021). Cancel culture: Myth or reality?. Political studies, 71(1), 145-174. <https://doi.org/10.1177/00323217211037023>
- Owens, E. (2023). The case for cancel culture: How this democratic tool works to liberate us all. St. Martin's.

Özer, N. P. (2019a). Bilgi sosyolojisi ve iletişim. Çizgi.

Özer, N. P. (2019b). İdeoloji, iktidar, medya, söylem. Çizgi.

Papacharissi, Z. (2002). The virtual sphere: The internet as a public sphere. *New media & society*, 4(1), 9-27. <https://doi.org/10.1177/14614440222226244>

Picarella, L. (2024). Intersections in the digital society: Cancel culture, fake news, and contemporary public discourse. *Frontiers in sociology*, 9, 1-6. <http://dx.doi.org/10.3389/fsoc.2024.1376049>

Pinch, T. J. ve Bijker, W. E. (1984). The social construction of facts and artifacts. *Social studies of science*, 14(3), 399-441. <https://doi.org/10.1177/030631284014003004>

Roldan, C. J. L., Ong, A. K. S. ve Tomas, D. Q. (2024). Cancel culture in a developing country: A belief in a just world behavioral analysis among generation Z. *Acta Psychologica*, 248. <http://doi.org/10.1016/j.actpsy.2024.104378>

Saint-Louis, H. (2021). Understanding cancel culture: Normative and unequal sanctioning. *First monday*, 26(7), 1-17. <http://dx.doi.org/10.5210/fm.v26i7.10891>

Lo, S. M., Araque, O., Sharma, R. ve Stranisci, M. A. (2025). That is unacceptable: The moral foundations of canceling. *arXiv: 2503.05720*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2503.05720>

Tandoc, E. C., Tan Hui Ru, B., Lee Huei, G., Min Qi Charlyn, N., Chua, R. A. ve Goh, Z. H. (2022). #CancelCulture: Examining definitions and motivations. *New media & society*, 26(4), 1944-1962. <https://doi.org/10.1177/14614448221077977>

Tufekci, Z. (2015). Algorithmic harms beyond Facebook and Google: Emergent challenges of computational agency. *Colorado technology law journal*, 13(2), 203-218. <https://scholar.law.colorado.edu/ctlj/vol13/iss2/4>

van Dijck, J. (2013). *The culture of connectivity: A critical history of social media*. Oxford University.

Velasco, J. C. (2020). You are cancelled: Virtual collective consciousness and the emergence of cancel culture as ideological purging. *Rupkatha journal on interdisciplinary studies in humanities*, 12(5), 1-7. <http://dx.doi.org/10.21659/rupkatha.v12n5.rioc1s21n2>

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.

Zarkov, D. ve Davis, K. (2018). Ambiguities and dilemmas around #MeToo: #ForHowLong and #WhereTo?. *European journal of women's studies*, 25(1), 3-9. <http://dx.doi.org/10.1177/1350506817749436>

Lisans ve telif *License and copyright*

Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası ile lisanslanmıştır. Çalışmanın telif hakkı yazara aittir *This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International. Copyright belongs to the author*

Hakem değerlendirmesi *Peer-review*

Çift taraflı kör değerlendirme *Double-blind evaluation*

Çıkar çatışması *Conflict of interest*

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir *The author has no conflict of interest to declare*

Finansal destek *Grant support*

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir *The author declared that this study has received no financial support*

Benzerlik taraması *Similarity check*

iThenticate